

LUND UNIVERSITY

Review of Per Kristian Madsen, "Guds huse på landet" (2023)

Wienberg, Jes

Published in:
Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

2023

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2023). Review of Per Kristian Madsen, "Guds huse på landet" (2023). *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, 2023, 254–255.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Annan

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

og Skandinavien, så er den dog atypisk, en anormal, som metropol og ærkesæde med sine talrige sognekirker, klostre og konvent.

Kort sagt: *Kvarteret Sankt Mikael* er trods den lidt triste, rapportagtige titel en tankevækkende antologi, som kommer omkring meget. Det kan anbefales at bladre i antologien, læse dele af den eller endog læse den som helhed. Fremover bliver det også nødvendigt at forholde sig til antologiens tolkninger og resultater.

Jes Wienberg
Historisk arkeologi
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds Universitet

Per Kristian Madsen: *Guds huse på landet. 100 danmarkshistorier.* Aarhus Universitetsforlag. Aarhus 2023. ISBN 978-87-7597-125-1. Pris: 130 kr.

Det lyder som en forbandelse eller besværgelse på en runesten, indhugget mod dem, som ville forstyrre monumentet: "Ve endnu den, som blot antyder noget om nedlæggelse af så meget som et enkelt af Guds huse på landet." Sådan står der i de allersidste linjer i en ny bog, *Guds huse på landet* i serien 100 danmarkshistorier (s. 99).

Men under denne anmelders læsning i september 2023 bliver det så en nyhed, at menighedsråd og provsti ved Herredskirke på Lolland foreslår, at den middelalderlige teglkirke rives ned, bliver ruin eller sælges. Der bor bare 10 til 20 mennesker i det oprindelige sogn, og der er ikke mindre end 29 kirker på Vestlolland at pleje. Herredskirke, der allerede er ude af brug, anses derfor som overflødig. For nogle år siden var der debat om nyere tids nedlagte kirker i København, som skulle sælges. Nu ringer klokkerne også for kirker fra middelalderen – det var nok bare et spørgsmål om, hvornår det ville ske.

Forfatteren til *Guds huse på landet* er Per Kristian Madsen. Som middelalderarkæolog med mange års erfaring med de danske kirker, en karriere som museumsinspektør i Ribe, leder af Vejle Museum og senere enhedschef, museumschef og direktør på Nationalmuseet har han gode forudsætninger, gode kundskaber og godt overblik på området. Bogen indgår i en serie, hvor tanken er, at 100 forfattere skal formidle et emne i Danmarks historie over 100 sider.

Bogen er letlæst i et smukt og undertiden frejdigt sprog og illustreret med farvebilleder. Der findes tre hovedkapitler, "Slægt, magt og tro", "Trækirker" og "Guds nye scene", samt forslag til videre læsning. Under hovedkapitlerne findes 35 underkapitler, så hvert af afsnittene er relativt korte. Bogen handler om de danske kirker med deres arkitektur, inventar, kalkmalerier samt kirkegård med grave, overvejende middelalderkirker i det nuværende Danmark, men med udblik til Sydslesvig og Skåneland. Fra hjemmesiden 100danmarkshistorier.dk kan man også få adgang til noter og en lang litteraturliste, som viser, hvad som ligger til grund.

Bogen tilbyder en glimrende og kyndig introduktion til et rigt materiale, både hovedtendenser og detaljer med velvalgte eksempler, mange fra Sydjylland, hvor Madsen har været virksom. Her er også noget aktuelt at hente for den særligt interesserede, f.eks. at den romanske Gjellerup Kirke i Vestjylland, som normalt dateres til 1140 efter en indskrift over den genmurede sydportal, skulle være fra de første årtier af 1300-tallet, med henvisning til dendrokronologi, altså træeringsdatering af tagstolen (s. 18 f, 73). Netop Gjellerup, hvor det vil være en sensation med den nye datering, vil man som særligt interesseret læser gerne vide mere, for det forudsætter jo, at tagkonstruktionen er den oprindelige. Anmelderen husker endnu, hvordan forfatteren opponerede energisk, når det blev foreslået, at den

senromanske udvidelse ved Stora Köpinge Kirke i Skåne med nyt kor og apsider kunne være fra årene omkring 1280 ifølge en dendrokronologisk datering.

Siden følger bemærkninger af en kirkeinteresseret kollega, sikkert en del uretmæssig kritik eller spørgsmål: Et hovedkapitel mangler nok, da kapitlet med overskriften "Trækirker" handler mest om kirker af sten og tegl. Trods bogens titel er bykirker alligevel flere gange omtalt – i Ribe, Viborg, Aarhus, Odense, Roskilde og Lund, altså især bispebyerne – men det gør ikke noget. Det kan være lidt uklart, hvornår Sydslesvig og Skåneland er med i oversigten, f.eks. når der angives cifre (s. 50). Var begravelserne ordnet familievist (s. 11) – var de ikke kønsopdelt med kvinder på nordsiden og mænd på sydsiden i den ældre middelalder? Stod der efterhånden sognealtre midt for triumfbuen (s. 21, 56, 58, 88)? Det er ikke så let at læse om tagkonstruktionen som andre dele af bogen, da netop denne uhjælpelig er præget af forskellige fagudtryk (s. 47 ff). At døbefontene kunne flyttes rundt, er sikkert sandt (s. 55), men blev de det, med tanke på deres vægt, andet end undtagelsesvist? Var det stillestående vand koldt (s. 55) – kunne man ikke varme det med sten, inden et barn blev døbt? Var forekomsten af murede bænke i koret et indicium for, at koret oprindeligt havde stået alene (s. 56 f)? Næppe i så fald i Norra Åsum i Skåne. Og så forundres anmelderen over at se et forslag til videre læsning med den forældede Francis Beckett, *Danmarks Kunst* 1-2 (1924-26), når der findes mere aktuelle oversigter som Hans Jørgen Frederiksen og Inger-Lise Kolstrup, *Ny dansk kunsthistorie* 1 (1993), og den udmærkede oversigt af Ulla Kjær og Poul Grønder-Hansen, *Kirkerne i Danmark* I-II (1988-89).

Guds huse på landet er en populærvidenskabelig introduktion til de danske kirker, som varmt kan anbefales. Den særligt interesserede venter spændt på, om ryggtet taler sandt, at der også er en lidt mere

omfangsrig bog på vej, som kan erstatte Mourits Mackeprangs *Vore Landsbykirker* (1920; ny udgave 1944).

Og så var der den afsluttende besværgelse, hvor for øvrigt Herredskirke netop er en af de kirker, som omtales i bogen (s. 35, 75): Der er ingen tvivl om, at *Guds huse på landet* er et varmt indlæg til fordel for også fremover at bruge, vedligeholde og bevare de danske kirker – noget, der kommer til at blive brug for de kommende år.

Jes Wienberg

Historisk arkeologi
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds Universitet

Finn Ole Sonne Nielsen og Poul Otto Nielsen: *Limensgård. Houses from the Early, Middle and Late Neolithic on Bornholm*. Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab og Syddansk Universitetsforlag. København 2022. 335 sider. ISBN 9788740834543. Pris: 254 kr.

Bopladsen Limensgård blev udgravet fra 1983 til 1989 som del af et fælles projekt mellem Bornholms Museum og Nationalmuseet om Bornholms bebyggelse i yngre stenalder, hvilket også førte til udgravninger af andre bopladser, bl.a. Ndr. Grødbygård. Udgravningerne af disse pladser og deres resultater har været omtalt i adskillige artikler af de to forfattere og har for længst opnået en central position i udforskningen af yngre stenalder. Det er derfor glædeligt, at der nu foreligger en udførlig publikation af Limensgård-pladsen.

Det første kapitel i bogen udgør en introduktion til pladsen, dens topografi og omgivende fortidsminder samt en detaljeret oversigt over forløbet af de syv års udgravninger. Desuden er der en summarisk gennemgang af de begravelser og bopladsspor fra bronzealder og jernalder, der også